

**Totivs Ivris Canonici Compendivm, Siue, Brevis Svmma In
Qvinque Libros Decretalivm Sacri Concilii Tridentini
Decretis Accommodata**

In Qva Ivris Canonici Primæ Institutviones, seu Elementa ita traduntur, vt plurima breuiter ac decisiuè explicentur, & Canonum, Glossarum, ac Doctorum receptorum auctoritate communiuntur ...

Axel, Johannes Honorius van

Coloniae Agrippinae, 1656

De testibus & attestationibus. Titulus XX.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-61552](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-61552)

pe n. 8. de re iud. & ibi DD. Alber. in l. ab hostibus §. sed quod simpliciter num. 18. vers. primum credo verum ff. ex quib. caus. maior. Rot. decis. 35. n. 3. 4. & 5. pars. 2. divers. Bald. in l. si iudex n. 5. & seq. ff. de his qui sunt sui vel alien. Greg. xv. dec. 535. n. 13. & seq. Limita secundo, quia testes recepti ab excoecutore literarum apostolicarum, qui non recipit ut iudex, sed ut simplex examinador, Clem. 1. de off. deleg. faciunt fidem coram quocunque iudice, Bald. in d. l. fin. n. 6. & ibi Salic. n. 7. in fine C. de testib. Rot. d. decis. 35. n. 1. & 2. pars. 2. divers. Limita tertio, in probationibus receptis super replicatione, Greg. xv. dec. 535. n. 16. & seqq. quæ est eiusdem naturæ cuius est actio, l. quasi tum §. fin. ff. de pecul. l. si pactum & ibi post gl. 1. DD. C. de except. & finis agendi qui consideratur ex parte actoris, l. si quis intentione ambigua ff. de iud. l. 1. §. fin. ff. de iustic. non diuersificatur ex persona rei conuenti, l. 1. §. 1. ff. si pars bar. per. Contau. in l. vn. limit. 2. §. 4. n. 2. plures citans C. si de molen. poss. prior. appell.

De testibus & attestacionibus,

Titulus XX.

S V M M A R I A.

- 1 In Testem quilibet admittitur nisi prohibeatur.
- 2 Testimonium non potest quis dicere in propria causa.
qua regula limitatur tribus modis.
- 3 Testis idoneus non est, de se confessus super crimine aliorum.
- 4 Familiares & domestici non sunt idonei testes, & qui sunt domestici & familiares.
- 5 Laicus contra clericum non potest dicere testimonium quando de crimine agitur criminaliter.
- 6 Clerus non dicit testimonium contra laicos quando de crimine agitur criminaliter in foro seculari.

- 7 Coram iudice ecclesiastico potest testificari in causa criminali.
In causa civili in viroque foro, obtenta licentia sui pralati.
- 8 Testis non tenetur respondere ad aliquod per quod sua turpitudine detegatur, ad alia ipsum inhabilitantia ad testimonium tenetur respondere.
- 9 Producens testes non potest amplius productus reprobare ex defectu tunc existente.
- 10 Dicta vero testium potest impugnare.
- 11 Is contra quem testes producuntur, poterit eos, & eorum dicta reprobare.
- 12 Exceptio contra testes obijcienda est dum producuntur, qua statim à iudice est admittenda, sed est arbitrium iudici recipere probationem exceptionis statim, vel differre in tempus publicationis.
- 13 Sufficit testi obijcere crimina in genere, nisi lex vel canon mandaret obiectus exprimi cum adiectione Verborum multiplicantium.
- 14 Post publicatas attestaciones non est licitum apponere in personas testium, exceptis certis casibus.
- 15 Testibus non creditur in fauorem eius qui contra eorum personas protestatus est.
- 16 Testificatio ut sit legitima multa requiruntur, primo, non debent recipi ante litem contestatam.
- 17 Secundo, ut se non ingerant aut sponte testificentur.
- 18 Tertio, iurent.
- 19 Quarto, vtraque parte presente, vel altera contumaciter absente.
- 20 Quinto, quod sigillatim secreta & Viua voce deponant.
- 21 Sexto, testificentur de visu & auditu proprio.
- 22 Non interrogatus causam sui dicti reddere non tenetur, nisi certis casibus.
- 23 Septimo, quod contraria non deponant aut vacillent.

- 24 Octavo, nihil taceant de contingentibus.
- 25 Nono, quod exprimant personas, locum, tempus, & modum rei.
- 26 Super quibus possunt dari interrogatoria.
- 27 Decimo, quod testificentur super iuratis & non super alijs.
- 28 Undecimo, quod fiat attestacionum publicatio.
- 29 Testes debent concordare in Re, persona, gradu, loco & tempore, alias sunt singulares.
- 30 Singularitas est triplex, obstatiua quando ponitur de vno casu tantum, & testes variant circa locum.
- 31 Diuersificatiua qua consideratur in actu reitabili.
- 32 Cumulatiua siue adminiculatiua quando ex testibus singularibus nulli resultat diuersitas factorum sed omnes tendunt ad eundem finem.
- 33 Testes duo sufficiunt vbi numerus testium definitus non est.
- 34 Productiones testium examinatione secuta, nedum intra vnam dilationem, sed in tota causa non possunt fieri vltra tres, propter timorem subornationis.
- 35 Quarta productio per iudicem admittenda non est nisi ex causa & prestito per producentem sacramento Veritatis, quod non sit percunctatus dicta testium per se vel alium.
- 36 Testes eidem an sapius examinari possint in eadem vel diuersa causa super antiquis Capitulis.
- 37 Reprobare licet testes super principali negocio productos, & reprobatorios iterum reprobare, vltiori reprobationi non est locus.
- 38 Testes producendi sunt coram iudice, & ab eo recipiendi, & compelli possunt vt accedant iudices ad deponendum exceptis quatuor qualitatibus personarum, qua sunt in loco iudicis.
- 39 Clericus coram iudice seculari inductus in testem iurat & deponit coram episcopo.
- 40 Remissio fit siue decernantur litera remissoriales quando testes sunt absentes in locis remotis in Causis ciuilibus, non etiam in causis criminalibus.
- 41 Iudex cui committitur remissoria debet esse qualificatus iuxta C. statutum de rescript. in 6.
- 42 Non potest subdelegare notario receptionem iuramenti testium.
- 43 Plures iudices remissoriales intelliguntur dati insolidum.
- 44 In decernenda remissoria requiritur Cause cognitio.
- 45 Remissoria quibus casibus denegatur.
- 46 Casus in quibus conceditur remissoria sine retardatione processus.
- 47 Datur cum retardatione processus in Causis nullitate professionis, matrimonialibus, spiritualibus, prophanis in qualibet instantia.
- 48 In beneficiatibus causis in tertia instantia datur. Ad probandum delictum remissoria denegatur.
- 49 Subornatio testium si timeatur, cum qua cautela decernatur remissoria.
- 50 De stylo senel datur, vnde si in prima instantia data fuerit, in secunda denegatur.
- 51 Limita in minore & ecclesia qui restituuntur aduersus probationem omisam.
- 52 Post decretam remissoriam dantur quindecim dies ad litem expediendam.
- 53 Depositiones testium productorum in vim remissoria ante triginta vel quadraginta annos probant, quando producuntur ad effectum iurium absq; exhibitione processus remissorialis.
- 54 Contrarietates in depositionibus plurium testium siue inducti ab vna parte, siue hinc inde ab actore & reo producti sibi contradicere videantur, quomodo conciliantur.
- 55 Non fit talis concordantia quando contrarietas est inter dictum partis producentis & testes productos.
- 56 Subordinationis testium timor ex eo quod deponant per eundem prameditatum sermonem cadit

cadit in duobus testibus, non tribus aut pluribus, & excluditur, ex qualitate rei super qua deponunt.

- 57 Publicatio attestacionum excludit probationem per testes.
- 58 Limita primo, de stylo Rota datur summarium testium, licet testes non sint publicati quo non obstante testes possunt produci.
- 59 Quando publicatio facta est in summario iudicio.
- 60 aut in certis articulis & aliis pluribus casibus hic annotatis.
- 61 Renunciatio facta testibus, conclusio in causa, quarta productio, excludunt probationem per testes.
- 62 Testes examinati & publicati faciunt fidem in alio iudicio inter eandem partes ac etiam contra singularem successorem.

SPECIES probationum præcipuæ sunt testes, instrumenta, præsumptiones, & iurandum, de quibus tractat in lequentibus titulis. Probatio quæ fit per testes est efficacior aliis, cum fiat viua voce, & cum iohannes de fid. instr. cum ibi not. testiumque officium est quasi publicum, & ad id inuiti compelluntur, c. 1. & 2. de test. cog. l. 1. ff. hoc tit. ideo præmittit de testibus, & postea subnectit de aliis speciebus. Quilibet in testem admittitur, nisi prohibeatur, est enim hoc edictum prohibitorium certarum personarum, l. 1. in fine princ. l. 3. §. 1. idonei l. nullus l. ex eo ff. hoc tit. aut excusatorium certarum personarum, à dicendo testimonio: l. 3. l. inu. il. ff. hoc tit. d. l. 1. in fine princ. ff. eod. dicitur tit. seq. de test. cog. Considerantur testes certis qualitatibus infra scriptis versibus compræhensis. Condicio c. forus §. testes de verb. signif. c. quonia liberi & auth. ibi posita C. hoc tit. l. quoniam C. de heret. c. si hereticus 2. quest. 7. (in monachis & aliis sub obedientia constitutis productis in testes, tutius est adhibere licentiam eius, cui subsunt)

Summain Decretales.

Rot. decis. 177. num. 12. part. 2. diuers. Bald. in l. quoniam §. liberi nu. 4. C. hoc tit. Franc. Aret. in c. cum nuncius num. xj. & ibi Fel. num. 3. de test. Sextus, d. §. testes & ibi gloss. in verb. non femina & Can. l. ex eo & ibi DD. ff. hoc tit. Etas, l. inuiti 1. & 2. in fine & l. seq. ff. hoc tit. c. testes 4. quest. 3. (pupillus factus maior, testari potest de eo, quod vidit in pupillari ætate, c. relatum & ibi gloss. fin. 37. dist. l. 2. §. 1. vers. lege iulia. & ibi gloss. in verb. impubes ff. hoc tit. Fel. in cap. cum nobis, numer. 9. & seqq. de præscript.) Discretio, §. furiosus instit. de inutil. stipul. Fama, c. in litteris hoc tit. l. quasitum cum ll. seqq. ff. eod. d. §. testes in fine c. præterea §. huiusmodi de test. cog. c. infames §. porro infamia 3. quest. 7.

Et fortuna, l. 3. in prin. ff. hoc tit. & ibi gloss. in verb. egens c. si testes §. item testium fides 4. quest. 3. Fides, l. quoniam C. de heret. c. iudai hoc tit. In testibus ista requires.

His adde quasdam regulas generales, quarum prima est, quod in propria causa quis non potest dicere testimonium, siue causa propria sit principaliter, siue secundo, l. nullus ff. hoc tit. l. omnibus C. eod. & ibi gl. fin. siue sit communis, c. si testes §. item nullus & ibi glo. in verb. in re sua 4. quest. 3. siue agatur de eius laude, aut vituperio, c. statutum 2. quest. 6. Pan. in c. 1. num. 6. vt eccles. benef. sine & c. Exceptio primo, quia testis deponens de facto proprio facit plus quam semiplenam probationem, l. quaro vers. fin. ff. de adl. edict. l. cum probatio ff. de prob. l. serui 1. resp. ff. hoc tit. Rot. diuers. decis. 521. in fine part. 1. Secundo excipe causas collegiorum, & vniuersitatum, c. 3. loco de prob. & ibi Can. c. super & ibi glo. 1. 14. quest. 2. Afflic. decis. 400. per totam, & ecclesiasticarum c. cum nuncius c. in super hoc tit. in quibus testimonium dicunt singulares de collegio, vniuersitate, ecclesia, qui causam vniuersitatis vel ecclesiæ non procurant, d. c. in super hoc tit. l. fin. & ibi Alberi ff. de testib. quia

Zz nemo

nemo debet habere duplex officium in causa, c. 1. & 2. 4. *quast.* 4. d. c. *statutum* 2. *quast.* 6. & ibi *gloss.* in verb. *vel cognitor gloss.* 2 in c. *ex literis de transact.* & ibi *Can.* Excipe tertio quia legatarij & fideicommissarii admittuntur in testes, non quando agitur de legato, vel fideicommissio, sed cum quæritur cuius debeat esse hæreditas. §. *legatarij instit.* de *testam. ordin.* Secunda est, de se confessus ¶ non est idoneus testis, super crimine aliorum nisi in atrocioribus, c. 1. de *confess.* & ibi *gloss.* ponit casus exceptos l. *fin.* §. *fin.* & ibi *gloss.* ponit casus exceptos C. de *accus.* & *inscript.* c. *neganda* 1. 3. *quast.* xj. c. *veniens hoc tit.* c. 1. & ibi *glo.* 1. & *fin.* eod. in c. & *Can.* Tertia domestici ¶ & familiares, non sunt idonei testes, & interrogari non debent: c. in *litteris hoc tit.* l. *penult.* de *testib.* 1. 4. *quast.* 2. in *summa* & ibi *glo.* mag. qua ponit *regul.* & *fall.* & *Can.* dominus pro familiari & domestico potest testificari: *Felin.* in d. c. in *litteris num.* 12. domestici sunt quibus imperari potest ratione patriæ, vel dominicæ potestatis, & indistincte repelluntur. l. 2. C. *de testib.* §. *ead.* §. *pater instit.* de *testam.* & ibi *gl.* DD. familiares sunt consanguinei coloni ascriptitij, mercenarii, liberti, & omnes habitantes in domo: l. *adules* §. *familia ff. de adl. edict.* 1. *in summa d. cap.* in *litteris* & ibi *gloss.* ex quibus illi quibus imperari potest, omnino non admittuntur ad testimonium, alii vero admittuntur, sed index secundum qualitatem familiaritatis arbitror quanta fides illis adhibenda sit. 1. 9. 5. in *summa* & *cap.* 1. & *utrobique gloss.* & DD. *Pan.* in d. *cap.* *litteris num.* 5. *rot. decis.* 37. n. 1. *part.* 2. *diuers.* *Cas. decis.* 4. *num.* 1. & *decis.* 13. *num.* 1. & 2. *hoc tit.* Quarta, laicus ¶ contra clericum non potest dicere testimonium, quando de crimine agitur criminaliter; c. de *cetero hoc tit.* & ibi *Can.* quia præsumitur ex odio testificari contra clericos, c. *laicos* l. *laici* 2. *quast.* 7.

tum quia debet clericos reuereri tanquam partes: c. *omnes c. sacerdotes* el. 1. 2. *quast.* 7. secus si agatur de crimine civiliter, vel ad priuationem beneficii, vel iuris ad id, vel in eo quæsit: c. *tam ex litteris* & ibi *Can.* *hoc tit.* *post gl.* in verb. *famias.* E contra ¶ clericus non dicit testimonium contra laicos, quando de crimine agitur criminaliter in foro sæculari, c. *testimonium xj. quast.* 1. ut hinc inde in iudiciis induetur æqualitas, ¶ coram ecclesiastico iudice potest testificari in causa criminali: c. 1. 6. *quast.* 2. in causa civili tam coram iudice ecclesiastico, quam sæculari: c. *super in fine* & c. *quanguam* 1. 4. *quast.* 2. obtenta licentia sui prælati, etiam inferioris ab episcopo, *Franc. Marc. decis.* 568. *circa finem part.* 2. *Pan.* in c. 1. in *fin.* de *iuram. cal.* quod si de facto sine licentia deponat, valet testimonium licet male fecerit, siue sit clericus, *gl. fin.* in c. 1. in *fine de iuram. cal.* & *Can.* siue monachus, *aut. b. de monachis* §. *cogitandum* & ibi *post glo.* in verbo *testes* DD. *collat.* 1. *Franc. Marc. d. decis.* 568. *sub num.* 2. *part.* 2. *Guid. Pap. decis.* 63. Testis non tenetur ¶ respondere ad aliquid, per quod sua turpitudine detegatur, ut est crimen, infamia, excommunicatio, vel similia, etiam si interrogetur de crimine, quod dicatur esse publicum, vel manifestum: c. *cum causam* el. 1. & ibi *gl.* in verbo *de causis* *l. mol. n. 6.* *Felin.* n. 10. *Pan.* n. 13. qui recenset sex opiniones & *Can.* *hoc tit.* c. *querendum* & ibi *gloss.* & *Can.* 2. *quast.* 7. *Bar.* in l. *si duo parroni* §. *item iulianus* in *fine ff. de iurjur.* ad alia ipsum inhabilitantia à testimonio respondere tenetur, ut est paupertas, consanguinitas, seruilis conditio, inimicitia, *Bald.* in *auth. si testis productus* n. 6. *hoc tit.* & ibi DD. *Felin.* in d. c. *cum causam* 1. *num.* 10. Illud notandum est, quod ex sola testificatione in contractu, qui fit super re testis, siue scienter siue ignoranter non fit testi præiudicium, l. *si pater C. de fideius.* l. *Caius ff. de pign. act.* & ibi *Bar.* *num.* 1. *But.*

7. *Butr. in c. ex literis num. 17. in fine de transact.* quia iniquum est, damnosum cuiquam esse officium suum, l. *sed si quis ff. quem adm. testam. aper. facit c. sane dilecto & ibi gloss. pen. de renunciat. sed testificatio vna cum præstatione auctoritatis, vt substantiam capiat contra-ctus, testi præiudicat, & censetur iuri suo renunciate, l. si fideiussor §. pater seq. ff. de pignor. cap. ex literis de transact. & ibi gloss. in verbo testis inscriptus & Can. alii distinguunt, aut quis est præsens illi actui quem contradicendo potest impedire, & patientia habetur pro consensu, aut non posset impedire, & tunc est secus, gloss. in d. §. pater seq. in verbo manifestum est gloss. fin. in d. l. Caius Seijus & c. tu autem dices & c. approbata ibidem per Bart. & DD. l. sape §. i. ff. de iud.*

9. Producens testes non potest amplius reprobare productos ex causa vel defectu tunc existente, l. si quis C. hoc tit. & ibi gloss. & DD. c. testes §. pen. 4. quest. 3. *Mynsing. obs. 3. cent. 4.* etiam si eis vltus non fuerit, *Felin. in c. presentium numer. 7. hoc tit.* tam in eadem, quam alia causa, d. l. si quis testibus *Rot. decis. 140. part. 1. diuers.* nisi velit reprobare ex delicto, tunc sibi verisimiliter incognitio, arg. c. nulli de elect. in 6. aut ex causa procedente à producente illos in alia causa, vt induxi patrem tuum in testem, quæ erat inter me & Sempronium, nunc in causa quæ est inter me & te, si vis producere eum pro te, poterò eum tanquam suspectum repellere, *Pan. in c. presentium nu. 7. hoc tit. & ibi Can.* vel ex causis postea emergentibus: d. l. si quis testibus d. cap. nulli. præterea de testib. cogn. dicta testium non potest producens impugnare, quia respectu dictorum non potuit diuinate sicut quis appellat à sententia illius, quem in iudicem impetrauit, c. causam de iud. l. ex consensu ff. de appell. Is contra quem testes non producuntur, poterit eos & eorum dicta reprobare nisi a-

liquo modo eos approbauerit, vt si petijt eos inductos, super peremptoria exceptione, cogi ad iurandum & deponendum super tota causa, c. de testibus & ibi *Pan. num. 4. hoc tit. Mynsing. obs. 3. cent. 4.* Exceptio contra personas testium non est dilatoria neque peremptoria, cap. presentium & ibi *Pan. num. 1. & Can. hoc tit.* obijcienda est dum producuntur, quæ statim à iudice est admittenda, antequam dictum siue depositionem testis recipiat, alias est iusta causa appellandi, c. ex parte hoc tit. sed est arbitrarium iudici recipere probationem exceptionis statim, vel differre in tempus publicationis: d. c. ex parte & ibi *Anchar. num. 6. & 12. Pan. nu. 8. Fel. nu. 12. qui ponunt aliquot fallent. gloss. 1. in c. cum causam ponens duas fall. hoc tit.* hinc inoleuit mos in Rota quando fit instantia vt admittantur in testes, qui patiuntur exceptiones, quod admittantur & ponantur ad partem, quia possunt postea pro nihilo haberi, & nullum fit ei contra quem producuntur præiudicium, *Mohed. decis. 2. in fine hoc tit.* Sufficit obijcere testi testes in genere, c. presentium & ibi gloss. 1. hoc tit. *Anch. in cap. presentium eod. in 6. nisi lex aut canon mandaret obiectus exprimi, cum adiectione verborum multiplicantium, omnia & singula, ob quæ requiritur specificatio indiuidua cum omnibus suis qualitatibus & circumstantijs: gl. not. in c. vt circa super verbo omnia & singula de elect. in 6. & ibi *Franc. & DD.* alias specificatio fit post exceptiones propositas ante receptionem testium, in articulis super eis formandis tempore probationis, *Franc. in d. cap. presentium §. testes hoc tit. in 6. n. 7. & seq. Anch. num. 3. Ioan. Andr. num. 17. & Can. communiter facit decis. Rota 1 de sent. excom. in nou.* Post testes publicatas attestaciones non est licitum alicui opponere in personas testium, nisi iuramento affirmauerit, quod hoc ex malitia non*

procedit; aut forsan ante publicationem id fuerit protestatus, vel ostendere poterit, quod post publicationē didicerit, quod obijcit in personas, d. c. presentium & ibi Fel. n. 1. ponit aliquot fall. Nullo modo creditur testibus in fauorem ꝑ eius, qui contra eorum personas protestatus est, quia à protestante videntur asseri dicta testium ratione inhabilitatis personæ non vera, tum ne testes ipsi forte timore impugnationis mentiantur, d. c. presentium in fine & ibi gloss fin. Felin. num. 14. qui ponit tres fall. Pan. num. 12. & Can. communiter. licet secus sit, quando contra testes non opponit crimen, sed tantum quod erant per partem informati, Bald. in l. fin. sub nu. 14. ff. de feriis Mysing. obs. 75. cent. 3. & per huiusmodi impugnationem testes à iudice non fuerunt reiecti, ita quod impugnatione non habuerit effectum, Achil. decis. 2. de testib. Fel. in c. capitulum sub nu. 10. vers. 6. limita & seq. & n. 13. de rescripte, potest autem iudex ex officio se fundare in depositionibus testium impugnatorum tam super connexis, quam diuisis capitulis, pulchre Franc. Aretin. in d. c. presentium nu. 24. vers. propterea Immo. Rot. decis. 79. num. 3. part. 1. diuers. sicut iudex ex officio se fundat in instrumento per partem impugnato. l. post legatum & ibi Bart. numer. 8. ff. de hu. quib. vt indignis, & c. Multa requiruntur ꝑ vt legitima sit testificatio primo, testes non debent recipi ante litis contestationem nisi in casibus exceptis, sup. tit. vt lit. non contest. & c. Secundo, vt ꝑ se non ingerant & sponte testimonium dicant, l. qua omnia §. 1. & ibi glo. in verb. suspectus Bart. num. 2. & DD. communiter de procurat. l. post legatum §. hu. vero & ibi Bart. distingu. ff. de his quib. vt indignis. & c. Mys. obs. 3. cent. 4. citatio necessaria non est, quando fuerit producti ex oblatione aduersarii de stando suis dictis, sed tenentur iurare, Cas. decis. 13. numer. 5. hoc tit. l. as. in l. apertissimi nu. 24. C. de

iud. aut quando testes non citati iurauerunt in præsentia ambarum partium, Rot. decis. 22. hoc tit. in nou. arg. not. per Archid. in c. proposuisti numer. 482. dist. Tercio, vt ꝑ iurent, c. nuper c. 18. eius hoc tit. Gail. obs. 101. libro 1. Mys. obs. 3. cent. 2. & obs. 80. cent. 3. & obs. 77. cent. 4. etiam illi qui iterato examinantur, gloss. in l. fin. in verbo iterum & ibi Bald. n. 10. & n. limitat. & Doct. communiter C. de testib. ta. ctis sacrosanctis euangelijs, aut iurisiurandi C. hoc tit. c. hortamur 3. q. 9. Episcopi & sacerdores iurant propositis, non tamen ta. ctis euangelijs, cap. fin. de iurament. c. alumn. auth. sed iudex C. de Episcop. & Cleric. ceteri clerici, ac etiam religiosi ta. ctis scripturis, c. nuper hoc tit. Pan. in c. 1. n. 21. de iuram. Cal. Francisc. Mare. decis. 68. numer. 3. part. 2. quod iuramentum testes præstare possunt per procuratorem: Roman. sing. 8. attestans sic decisum à Rota & respondet c. licet §. testes in verbo proprio iuramento hoc tit. forma iuramenti traditur in gloss. fin. in c. fraternitatis hoc tit. iuramentum testis non probatur per verba enunciativa notarij (testis iuratus) quia, vt dictum est, testis debet iurare ta. ctis sacrosanctis euangelijs, c. vt circa §. 1. coram personis & ibi glo. in verbo corporali & in verbo prestito Archid. & Can. de elect. in 6. Lanf. de Oriens in repet. c. quoniam contra num. 254. & seqq. de prob. Bald. in repet. l. 2. nu. 74. de iureiur. c. hortamur 3. quest. 9. Caputaq. decis. 123. part. 2. Gregor. xv. decis. 39. n. 3. & ibi amos. ponit. 5. limit. Quatto, quod ꝑ vtraq. pars sit præ. 19. tens, vel altera specialiter, & in individuo citata ad videndum iurare testes, contumaciter absens in productione & iuramento testium, c. 2. hoc tit. l. si quando C. eod. Rot. decis. 15. hoc tit. in nou. Caputaq. decis. 274. num. 3. part. 3. Greg. xv. decis. 268. num. 2. & seqq. & decis. 58. in primo. etiam quando, sciente parte, est datus terminus alteri parti ad producendum testes, Felin. in c. 2. nu. 28. & seqq. hoc tit.

Produci & iurati, parte non citata, non probant contra, aut pro non citato, quia eorum receptio est ipso iure nulla: d. c. in nomine & ibi late Felin. Vital. in Clem. 3. n. 41. & seqq. & Achil. decis. 1. hoc tit. & Sail. obs. 102. lib. 1. in princ. & ibi limitat 2. mod. citatio ad videndum iurare testes deseruit pro toto termino, etiam prorogato; sed secus est, quando terminus expirauit, & postea nonus conceditur, Gregor. xv. decis. 429 sub num. 5. & decis. 4. 3. num. 2. & 3. Quinto, quod si sigillatim secrete, & venerabili glo. in c. 2. in verbo audire hoc tit. l. nullum C. eod. c. inquisitionis §. 1. de accus. gl. in c. in primu in verbo sicut presente 2. quest. 1. & viua voce deponant, non in scripto, & testes & ibi gloss. in verb. qua nouerint 3. quest. 9. c. à nobis qui mat. accus. & c. l. 3. §. idem q. & §. idem diuus ff. hoc tit. c. tuanos vers. si vero publicum de cohab. Cleric. & mulier. Sexto, quod testificentur si de auditu & visu proprio, non alieno: l. testium C. hoc tit. & ibi glo. in verbo presto & DD. communiter d. c. testes §. de his & ibi gloss. 3. quest. 9. cap. 2. de consuetud. officium testis est proprie dicere veritatem, de his quæ percipit quinque sensibus corporis, ita vt necessario concludat, d. c. testes 3. quest. 9. & ibi gloss. in verbo qua nouerunt & c. & ibi Can. las. in l. non hoc nu. 1. 4. & 15. C. vnde legit qui ponit. 10. fall. Innoc. in cap. cum causam numer. 3. hoc tit. & deponere de his quæ sunt facti, non iuris, l. qui testamento 2. §. si ff. de testam. l. 1. in princ. ff. de his que in testa. dol. alias enim esset magis iudicare quam testificari: Non interrogatus si causam sui dicit reddere non tenetur, l. solam & ibi gloss. C. hoc tit. d. c. cum causam & ibi glo. in verbo de causis & Felin. nu. 2. qui ponit limit. quia non debet esse verbosus, nisi deponeret super his, quæ cadunt sub iudicio, intellectus: exemplum, testis dicit, quod Titus est dominus talis fundi, nisi reddat rationem, nihil probat, debet ergo dicere quia vidi quod ipse

emit, vel vidi eum possidere à tempore dictæ emptionis per decem annos, & c. Innoc. in d. c. cum causam sub n. 3. Fel. sub. n. 3. vers. fallit secundo & ibi Can. Bart. in d. l. solam & ibi DD. Bald. in l. cum hi §. nihil autem sub n. 1. & 2. ff. de transact. Pur. dec. 275. lib. 1. Bald. cons. 286. num. 3. lib. 2. Aut testificetur negatiuam, quia oportet quod assignet causam non interrogatus, exemplum, testis deponit quod Titus non vulnerauit Seium, non sufficit hoc simpliciter dicere, sed debet reddere rationem hoc modo, quia interfui, e loco & tempore, quod dicitur percussisse, & non vidi eum percutere, nec potuisset percutere quin vidissem, gl. in l. 1. in verb. an non in fin. ff. de itin. acti. priu. Bald. in d. l. cum hi §. nihil autem sub nu. 2. Interrogatus de causa nullam rationem assignans sui dicti, aut inutilem, nedum simplicem probationem facit, sed etiam nullam præsumptionem inducit: c. cum causam & ibi gl. in verb. de causis & Pan. num. 6. & Can. hoc tit. Quando testis deponit de sua præsentia, videtur deponere de scientia & sensu, qui in tali actu requiritur, licet non specificet de ipsis, l. testiam C. de testib. l. idem proferre §. coram ff. de arbit. secus si deponat de præsentia tertij, l. 1. §. tutor. si inuitus & ibi Bart. in princ. ff. de auct. tut. l. coram ff. de verb. signif. d. l. diem proferre §. coram Salic. in l. testium sub n. 6. & 7. C. hoc tit. & ibi DD. Septimo quod contraria si non proferant, c. licet causam de pro- 23 bat. l. qui falso ff. hoc tit. Myns obs. 86. cent. 2. Dictum enim testis non reducit ad concordiam de seipso ad seipsum, c. in nostra & ibi gl. 1. in princ. hoc tit. c. cum tu eod. & ibi Can. nec cum dicto partis producentis, Bart. in d. l. 2. §. creditum num. 8. ff. si cert. pet. Felin. in c. cum tu num. 1. 2. & 3. & 9. hoc tit. Bart. in l. eos numer. 7. ff. de fals. aneb. in c. cum expediat in princ. de elect. & si ex interuallo in diuersis iudiciis deponat contrarium, statim primo dicto, non

ultimo, c. praterea in fine de test. cog. Rot. decis. 19. hoc tit. in nou. Clar. pract. crimin. quest. 53 Myns. d. obs. 86. cent. 2. plures cumulans, aut vacillent, quia dictum testis dubium, contra eum qui produxit, est interpretandum, c. in presentia & ibi gl. mag. & Can. hoc tit. nisi recipiat declarationem ab articulis, §. praterea inutilis in fine Inst. de inutil. stipul. Rot. decis. 31. num. 6. part. 2. diuers. Ex instrumentis productis Cresc. decis. 2. de iud. c. cum Ioan. §. ad hoc autem & ibi Pan. numer. 6. & Can. de fid. Instrum. dictis suis præmissis, Fel. in c. cum tu num. 3. ubi adducit plura exempla hoc tit. Bart. in l. labeo num. 8. ff. de suppl. leg. Rom. diuers. decis. 241. num. 9. & 10 part. 2. Confessione partis aduersæ, Pan. in c. cum Ioannes nu. septimo, de fid. Instrum.

24 Octauo quod nihil taceant de contingebus super quibus interrogantur, ut expriment quod facit pro aliquo, & quæ contra eum essent, taceant, c. cum dilecti de accus. Bal. in l. 2. num. 4. & ibi Dec. numer. 43. & DD. communiter C. de edendo, Nono quod expriment t personas à quibus & contra quos inducuntur quæ debent esse notæ testibus, c. cum causam & ibi gl. in ver. de causis vers. praterea testes Butr. nu. 21. Pan. num. 16. latius distinguit & Can. communiter hoc tit. l. 3. §. 1. & ibi gl. in ver. quanta fides Bart. num. 3. Bald. & DD. ff. de testib. locum, tempus, & modum rei. Unde versus, Auditus, vilus, persona, scientia, causa, Facta, locus, tempus, ac certum, credulitasque, Dum testes recipit, iudex hæc cuncta notabit: c. cum causam & ibi gl. in ver. tempore Pan. n. 10. & Can. hoc tit. Super quibus

26 t in causa ciuili ac criminali possunt dari interrogatoria testibus, ab eo, contra quem producuntur, quæ iudex non debet ostendere parti aduersæ, c. in primis §. quia igitur & ibi gloss. in ver. si eo presente 2. quest. 1. Rom. sing. 265. & ibi addit. Gail. obseru. 95. lib. 1. Quædam interrogaciones sunt substantiales, de eo

quod est substantialiter probandum, siue per modum dicti, siue causæ scientiæ, Quædam coherentiales, quæ consistunt in tribus, in loco, & tempore, & contestib. Quædam ad cautelam, quæ tantum fiunt suspectis testibus, puta de vestibus, acere, & quod testis erat ibi, & similibus insidiationibus, testium & ibi gl. in ver. præsto Bald. num. 16. & seqq. hoc tit. d. c. cum causam & ibi gl. in ver. tempore c. iudicantem 30. qu. 5. c. graue 35. quest. 96. accidit & ibi gloss. fin. 23. q. 8. si pars produxit interrogatoria, & iudex omittit interrogare testes super illa, per hoc non inuadatur examen, sed remanet facultas parti, ut postulet repeti testes ad interrogatoria etiam post publicationem examinis, Innoc. in c. per tua & c. cum causam & ibi Fel. de testib. Mynsing. obs. 32. cent. 1. Greg. xv. decis. 331. num. 17. & ibi annot. & secundo loco repetiti, poterunt se referre ad primum examen, vel petere sibi exhiberi testificationes priores, Bart. in l. eos num. 6. & 7. ff. ad l. Corn. de fals. & ibi DD. Alex. in l. legata inutiliter num. 7. & ibi DD. ff. de leg. 1. Greg. xv. decis. 331. num. 15. & ibi annot. Bal. in l. fin. num. 12. C. hoc tit. Myns. obs. 64. cent. 3. Stylus adhibendi interpretem solum viget in Curia Romana, & sine eo examen factum est validum, Scacc. de iud. lib. 2. cap. 8. n. 925. Greg. xv. decis. 331. & ibi annot. num. 23. ac in Camera Imperiali quando Commissarius datus ad examinandum testes alicuius testis idioma nesciat, Myns. obs. 45. cent. 5. Nullitates examinis testium sanantur per commissionem arbitrio Rotæ, quando testes fuerunt examinati iuxta data interrogatoria, Put. dec. 300. lib. 3. Caput aq. decis. 149 part. 1. Cresc. decis. vnic. de ferijs & decis. 4. de test. Greg. xv. decis. 331. nu. 15. & ibi annot. ampliat 2. mod. item quando testes non fuerunt examinati iuxta interrogatoria & principale fundamentum causæ, non est in depositionibus horum testium, sed

sed in scripturis, aut testium depositiones recipiunt aliunde robur, *Gabr. cons. 118. n. 77. & seqq. vol. 2. Greg. xv. decis. 366. num. 3. & seqq.* Decimo quod ꝑ solum testificantur super iuratis, & non super aliis: *l. si quis libertatem §. fin. ff. de petit. hered. l. si duo §. item in fine ff. de iureiur. l. fin. & ibi glo. fin. c. qui legit. pers. stands, &c.* Inducti super dilatoria non possunt principali testimonium perhibere, nec ad id cogi possunt, quando exceptio dilatoria proposita est ante litem contestatam, inducti super exceptione peremptoria, ad uerba parte petente super toto negotio iurare, & veritatem perhibere compelluntur, *cap. de testib. iuncta gloss. hoc tit. Undecimo* ut fiat ꝑ attestacionum publicatio per pronunciationem iudicis, *l. gesta & ibi Bart. num. 3. C. de re iud. Gail. obs. 105 lib. 1.* Sed sententia definitiua ob intermissam publicationem attestacionum non est ipso iure nulla cum easit de iustitia & non de substantia ordinis iudiciarij, *c. cum l. & A. de re iud. & ibi Can. Pan. in l. prolatam num. 5. C. de sentent. & interlocut. &c. Myns. obs. 52. cent. 4.* Testes debent
 29 concordare ꝑ in his, quæ sequenti versiculo continentur: *Res persona gradus, locus hac sunt consona, tempus:* alias non sunt contestes, sed singulares, *c. bonæ l. c. cum dilectus de elect. c. cum dilectus in fine de accus. c. licet causam de prob. & ibi non est numerus testium, sed super eo quod deponunt, quilibet est vnus solus, & tantum probant mille, quantum vnus, c. tam litem & ibi gloss. in verb. soli, hoc tit. c. nihilominus 3. quest. 9. & ibi glo. fin. c. de parentela 2. 35. quest. 6. Bald. in l. iuristurandi num. 9. c. hoc tit.*
 30 Singularitas ꝑ est triplex, obstaculua, quando ponitur de vno actu tantum, in quo testes variant circa locum, ut in testibus Susannæ, aut tempus, vel alias qualitates, quæ inducunt alterationem subiecti, & nihil probant, *l. ob carmen §. fin. & ibi gl. & DD. ff. hoc tit. Bald.*

in d. l. quibus num. 119 & seqq. ponit exempla in singulis predicamentis Aristotelis ff. de legib. &c. Diuersificatiua, ꝑ quæ consideratur in actu reiterabili, & in ea necessario inducitur diuersitas factorum, ut actor proponit mutuum decem scutorum, vnus testis deponit, quod vidit numerari decem in platea Bationis, alter in vico Minerarum vel vnus dicit quod vidit numerari decem de mense Maij, alter de mense Augusti: isti testes sunt singulares in loco & tempore, non tamen contrarii: quia agitur de mutuo reiterabili, & minus probant mille quam vnus, & se elidunt: quia quod mutuum ex illis, de quibus testes deponunt, sit in iudicium deductum, iudex ignorat, *c. testes vers. fin. c. nihilominus & ibi gloss. fin. 2. q. 9. Salic. in l. testium in 8. quest. C. hoc tit. & alij supra allegati Fel. in c. cum tu sub nu. xj. de test. & Can. Greg. xv. decis. 390. num. 3. & 4. Specul. de teste §. 6. iam de interrogatorijs num. 16.* Cumulatiua ꝑ siue admiculatiua est, quando ex singularibus testibus nulla resultat diuersitas factorum, sed omnes tendunt ad eundem rei finem, licet per diuersa media, ut quando agitur ad probandam possessionem, & vnus testis dicit, quod vidit arari alter quod vidit feminari, alius quod vidit melles colligi, alius arbores putari: isti testes licet sint singulares in actibus possessionum, tamen possessionem probant: *Bald. in rub. de controu. inuest. num. 2. & in d. l. de quibus numer. 123. ff. de legib. Salic. in l. testium in 9. quest. C. hoc tit. Crauet. pulchre cons. 267. num. 3. Myns. obs. 20. cent. 2. vel quando agitur de probando aliquid in genere: Bald. in l. actor C. de probat. nu. 17. & in l. vnic. c. qui num. tut. Dec. cons. 650. num. xj. Corn. cons. 91. num. 13. vol. 1. Myns. obs. 76. cent. 3. in dubio testes præsumuntur contestes, & singularitas non præsumitur nisi probetur, Rot. decis. 196. n. 1. & decis. 191. num. 4. part. 1. diuers. laj. in l. 2. sub*

sub numer. 14. vers. ex hac decis. & num. 205. seqq. C. de honor. posses. secund. tab. plures citans pul. hre Crauer. conf. 78. num. 9. Greg. xv. decis. 390.

33 numer. 9. & seq. Testes duo ꝑ sufficiunt, vbi numerus testium definitus non est, l. vbi numerus ff. hoc tit. Limita 1. quia statur vnico testi in quacunq; materia, quando cum dicto vnico testis concurrunt coniecturæ, & præsumptiones, ex circumstantiis facti, Io. Andr. in c. fin. numer. 4. de success. ab intest. dictum est supra tit. de probat. secundo quando ex negotij seu criminis natura non potest haberi legitima probatio, admittitur probatio minus legitima, & alias insufficiens, c. praxerea hoc tit. c. cum dilectus & ibi gloss. in verb. & si tres de elect. & Can. c. fin. & ibi Pan. in 2. not. de testib. cog. Myns. obs. 16. cent. 3. Fallit tertio quando vtraque pars in vnum testem consentit, Pan. in c. licet in fin. hoc tit. Myns. obs. 26. cent. 5. Diximus supra titulo de dilationibus, tam in causis ciuilibus, quam ecclesiasticis vnam dare dilationem probatoriam, & secundam ex causa impediendi in prima: l. oratione l. fin. ff. de ferijs cap. 2. de dilat. & ibi gl. fin. & Can. pulchre Gail. obs. 91. num. 4. & num. 5. & seqq. libr. 1. Myns. obs. 71. cent. 1. nunquam conceditur primæ dilationis prorogatio, quia superest secunda, tertia, imo quarta, quando de iusto impedimento constat; quia dilationes sunt amputandæ, l. 2. in princ. C. de temp. appell. gloss. 1. in l. fin. ff. de ferijs Gail. obs. 91. num. 2. &

34 num. 16. limitat lib. 1. Productiones ꝑ testium cum effectu, & secuto examine, nedum intra vnam dilationem, sed etiam in tota causa, non possunt fieri vltra tres; quia ex iterata toties productione, & subsequata testium examinatione, est præsumptio, quod producens fuerit percunctatus dicta testiū, & quia forte illi non probabant, est inductus ad aliorum productionem, illos prius

35 subornando: ideo quarta ꝑ productio per

iudicem admittenda non est, nisi ex causa, quia primitus illos testes producere non potuit, c. vltra in fine & Innoc. in c. in causis hoc tit. Bart. in auth. at qui semel num. 10. C. de probat. & nisi Sacramento non caluminiæ sed veritatis, d. c. vltra & ibi gloss. 2. hoc tit. prius a producente præstito, dictæ præsumptionis purgatio, quod neq; subtraxerit, neque percunctatus est ipse testificationes, vel aliquis aduocatorum eius, nec alius pro eo agens, nec per dolum, nec per machinationem, vel artem, quartam productionem testium petat fieri: d. c. vltra & ibi gl. & DD. d. c. in causis & ibi Pan. nu. 1. Fel. num. 2. hoc tit. d. auth. at qui semel & ibi Bart. num. 8. C. de prob. Gail. obs. 91. nu. 2. in fine & num. 3. & seqq. vbi limitat. 4. modis & per tot. lib. 1. & si istis concurrentibus denegeretur quarta testium productio, cessante effrenata multitudo, appellatio propter hoc emissa tenet: c. significauerunt hoc tit. Prorogatio quartæ dilationis cum eadem solemnitate iuris conceditur, Castr. in l. oratione n. 3. ff. de fer. Alex. in l. fin. num. 23. ff. de ferijs Gail. obs. 91. num. 16. & seqq. libr. 1. Myns. obs. 72. & seq. ponit vnam limit. ac requiritur speciale mandatum non solum ad petendam quartam dilationem, seu eius prorogationem, sed etiam ad iurandum: Gail. d. obs. 91. Myns. obs. 70. cent. 1. si testes sunt producti, & non examinati, cessat ratio dictorum iurium: etenim non est timor, ne quis didicerit testificata, quando depositiones non sunt receptæ: si intra vnam dilationem, producit quis primo aliquos testes, qui sunt examinati, 2. & 3. alios secuta examinatione, non admittitur quarta productio, propter timorē subornationis: idem obtinet si hoc fecerit inter plures dilationes, quia secunda dilatio fuit data ex causa, 3. Similiter ex causa, non enim attenditur pluralitas dilationum, vt vult gloss. in c. in causis hoc tit. Sed pluralitas

tas productionum examinatione secuta; tunc enim subest timor subornationis, *Pulchre Pan. in d. c. in causis num. 1.* Attestationes receptæ in 4. productione data sine dicta solemnitate, si non fuit contradicium, & appellatum valent; videtur enim ab illo termino exclusiue recessum, sicut etiam valet testimonium receptum post conclusionem in causa, si non fuerit contradicium, *Pau. in d. c. in causis n. 3. in fin. Felin. nu. 4. & 5. & Can. communiter Rot. decis. 1. & 2. hoc tit. in nou.* Item 36 vero testes sæpius ꝑ induci possunt in eadem causa ante aperturam attestatorum ac etiam super antiquis capitulis, quando prima receptio & examinatio ex aliquo defectu est nulla & pars aduersa eorum depositiones ratas habere noluerit, *c. constitutus 2. c. cum causam & ibi glo. fin. & Can. hoc tit.* sed quando testes coram Iudice ordinario examinati fuerunt solemniter, iterato produci non possunt in eadem causa super eisdem antiquis capitulis inter easdem personas etiam ante aperturam, *l. produci & ibi post glo. Bart. ff. hoc tit. l. fin. ibi & non opponi eis quod iam testimonium suum dederint gl. & DD. C. hoc tit. c. constitutus el. 2. & ibi post gl. fin. Panor. num. 2. & Can. hoc tit. Gregor. xv. decis. 497. num. 5.* quia fidem faciunt in alio iudicio inter easdem personas absque eo quod reexaminentur, *las. in l. properandum §. fin. n. 9. C. de iud. & ibi Alex. & DD. communiter reprobata glo. ibidem in verbo vigorem affirmante quod in testibus examinatis ab ordinario iudice d. fin. l. fin. C. hoc tit. & c. presentata hoc tit. locum obtineat.* & si non fuerint publicati potest peti à Iudice alterius instantiæ circa eandem causam vt illa dicta publicet, *Bart. in l. 2. num. 5. ff. iudicatum solus & ibi DD.* In alia vero instantia diuersa vel ratione causæ, rei aut personæ aut quæ tendat ad diuersum finem ita quod nõ obstat exceptio rei iudicatæ super eisdem anti-

Summa in Decretales.

tiquis Capitulis possunt examinari etiam post aperturam, *Bart. in auth. at qui semel num. 130. & seqq. C. de probat. per l. quaritur & l. seqq. ff. de except. rei iud. Bart. in l. 2. §. 1. n. 6. ff. vi bo. rapt. c. veniens & ibi gl. in verb. viraque pars hoc tit. c. cum in tua eod. tit. & ibi gloss. in verb. ob aliud & Can.* In causa appellationis seruandum est, *c. fraternitatis hoc tit. de quo infra dicam in fine §.* Eadem ratione testes super principali ꝑ negotio productos reprobare licet, & 7 reprobatorios iterum reprobare, vltiori reprobationi non est locus; *c. licet dilectus hoc tit. c. presentium eod. in 6. c. licet dilectus hoc tit. c. presentium eod. in 6. c. licet dilectus hoc tit. c. presentium eod. in 6.* est qualibet partium habet vnã probatoriam in principali, & duas reprobatorias; vt si viraque pars produxit testes, super principali, poterit viraque pars, si vult, reprobare testes contra se inductos, & hæc est secunda productio testiũ, item potest viraque pars reprobare testes, illos secundo loco inductos, quæ erat tertia productio ad reprobationem testium secundo loco inductorum; ad 4. reprobationem aspirare non licet propter infinitatem euitandam, & quia odia sunt restringenda; *gl. in d. c. licet dilectus & ibi Pan. & Can.* vterque enim tam actor, quam reus duas tantum debent habere reprobationes, quando vterque produxit testes super principali negotio, tam circa personas testium, quam dicta eorum, *Pan. in d. c. licet dilectus n. 7. & Can. communiter Franc. in d. c. presentium §. fin. in fine & ibi Gemin. nu. 6.* Ad reprobandas personas testium iudex potest præfigere terminum ante aperturam testium, & post aperturam siue publicationem testium; *c. presentium hoc tit. d. c. presentium §. fin. & ibi Gemin. numer. 5. Franc. num. 4. hoc tit. in 6.* ad reprobandum dicta testium non potest statuere terminum post publicationem attestatorum, *Clem. 2. & c. fraternitatis hoc tit.* nisi quando pars aduersa non potuit

Aaa

ante

ante publicationem attestationum instrui super directa vel indirecta probatione contraria, quia articuli aduersarii erant imperfecte specificati: *c. series & ibi Pan. in 9. lect. c. ex tenore & ibi Fel. num. 4. c. cum in tua & ibi gl. in hoc tit.* Quod si pars quæ non potuit instrui obtinuit facultatem producendi testes, potest alia pars producere reprobatorios istorum reprobatoriorum, *d. c. ex tenore & ibi gl. mar. ad gl. fin. & Fel. sub n. 4. vers. nota glossam sing. approbatam Bald. in c. licet 2. in fin. hoc tit.* Si solus actor produxit testes in principali, etiam seruatur æqualitas respectu facultatis reprobandi, quia quælibet pars habet vnam tantum reprobatoriam: idem obtinet in reo, quando ipse solus produxit testes super sua exceptione, actor enim habebit solum vnam productionem reprobatoriorum, & reus habebit duas productiones nempe probatoriorum, & reprobatoriorum, *gl. fin. in d. c. licet dilectus & ibi Pan. num. 1. Fel. ponens duas fallentias & Can. communiter d. cap. presentium hoc tit. in 6. & ibi Can.* Testes producendi sunt coram iudice, & ab eo recipiendi, & compelli possunt, vt accedant iudicem ad deponendum *c. hortamur 3. quest. 9. l. 1. §. 1. ff. hoc tit. c. si qui testium & ibi Pan. num. 1. eod. d. c. presentium §. si vero & ibi Franc. Gemm. & Can. eod. in 6. etiam in causa ciuili, l. curent & ibi gl. ff. hoc tit. Fel. in c. cum causam num. 26. vbi ponit 3. fall. hoc tit. expensis producentis, Ioan. And. in c. 2. sub nu. 2. in verb. presentem de test. cog. cap. si testes circa finem §. item liberi testes vers. venturus 49. quest. 3. o. statutum §. proferendo §. in super & vtroque gloss. anch. & Can. de rescript. in 6. l. quoniam liberi C. de test. l. eos. §. si quid autem in fine C. de appel. late Gail. obs. 99. lib. 1. Ab hac communi regula excipiuntur quatuor qualitates personarum, quæ sunt in loco iudicis, & excusantur, ne veniant ad presentiam iudicis, videlicet valetudinarij,*

senes, debiles, pauperes non simpliciter, sed si tales sint, quod ad presentiam iudicis commode accedere non possint, *d. c. si qui testium & ibi Pan. n. 1. & Can. comm. & personæ egregiæ, l. ad personas ff. de iureiur. & ibi gl. & DD. ad quorum receptionem in causa ciuili, non criminali, gloss. in c. 1. de test. cog. & ibi Can. ludex prius examinatis capitulis, & interrogatoris, mittit personam idoneam & discretam, quæ nullam habet iurisdictionem, sed nudum ministerium, c. 2. de iud. in 6. clem. vnic. & ibi gloss. 1. de offic. deleg. c. 1. de test. cog. Rot. diuers. decis. 630. num. 1. & 2. part. 1. Mohed. decis. 4. num. 1. 2. & 4. hoc tit.* Sumptibus producentis aduersario citato, vt vadat ad domum illorum, ad videndum illos iurare: *c. 2. de iud. in 6. d. c. si qui testium & ibi Pan. num. 2. Bart. in d. l. ad personas num. 2.* Præterea excipiuntur mulieres, quas vagari non conuenit, nec virorum cætibus se immiscere, *c. mulieres de iud. in 6.* Clericus coram fratre dice seculari in testem productus non iurat coram eo sed coram Episcopo, & coram Episcopo, vel alio, cui Episcopus commisit, debet deponere, *cap. quauquam 14. quest. 2. Franc. Marc. decis. 568. part. 2.* Differentia est inter receptionem, & examinationem testium, & terminus super vno non includit reliquum; *d. c. presentium §. si vero & ibi Franc. n. 2. Gemm. & Can. hoc tit. in 6.* Ideo termino assignato ad probandum sufficit quod testes recipiantur ad iuramentum, & post terminum poterunt examinari etiam die feriata ob necessitatem hominum, *Bart. in l. 1. §. nunciatio n. 20. ff. de nou. oper. nunciat.* Secus si terminus esset assignatus ad probandum, & probatum habendum, quia tunc examinatio post terminum fieri non potest, licet in termino testes essent recepti, *o. pia §. si quis el. 2. & ibi Gemm. n. 2. Franc. nu. 7. & Can. communiter de except. Fel. in c. licet causam numer. 19. & seqq.*

40 seqq. & ibi Dec. nu. 139 & seq. de prob. c. scriptum
& ibi Pan. in fine nu. 1. de elect. Quando tes-
tes sunt & absentes in locis remotis sit re-
missio, siue decernuntur litteræ remissoria-
les, in quibus iudex coram quo lis pendet,
committit examinationem absentium testi-
um iudici illius territorii, ubi testes degunt,
vt attestaciones clausas remittat, & mandat
litigantibus, vt ibi compareant, c. constitutus
de fideiuss. §. & quoniam scimus vers. multa auct.
de test. laudices & auct. ibi pefita C. de fid. In-
strum. l. 3. §. 1. vers. idem Diuus Adrianus ff. hoc tit.
Gail. obs. 96 lib. 1. in causis ciuilibus, spiritua-
libus, & matrimonialibus. Clem. vni. de offic.
deleg. & ibi gloss. in verb. ciuili & Can. c. 1. & ibi
gloss. fin. & Pan. num. 1. de test. cog. in quibus nul-
lo modo euocantur testes, nisi hoc habet
consuetudo, l. 3. §. fin. ff. hoc tit. quibus tunc
impendia per producentem sunt facien-
da, l. eos §. 1. in fine C. de appell. cap. quoniam hoc
tit. Gail. obs. 99. lib. 1. non etiam in causis cri-
minalibus, in quibus testes omnino sunt e-
uocandi, & apud iudicem representandi,
auct. apud eloquentissimum C. de fid. instrum. l.
3. §. 1. vers. idem Diuus Adrianus Fel. in c. cum cau-
sam num. 21. vbi ponit quinque fall. hoc tit. Myns.
obs. 40. cent. 3. dicens quod in causa fracta par-
teur commissio, vt non solum ex dictis, sed et-
iam ex gestis iudex informet motum animi
sui, d. l. §. 1. vers. idem Diuus Adrianus. Quan-
do deputatur Commissarius ab inferiore
iudice ad examinandum testes, si in numero
testium aliquis sit immediate subiectus sum-
mo Pontifici, aut imperatori, qui citatus
comparete nolit; Commissarius non potest
testem ad perhibendum testimonium com-
pellere propter defectum iurisdictionis,
l. fin. C. de iurisd. omn. iud. Quare tali casu
Commissarius, vel ipsa pars producens tes-
tes, summum Pontificem vel Imperatorem
adire debet, & per viam supplicationis mā-

datum pœnale contra talem testem ad testi-
ficandum petere & obtinere, Gail. obs. 98. lib.
1. Iudex cui & committitur remissoria, debet 41
esse qualificatus iuxta c. statutum de rescript.
in 6. alias examen testium est nullum: d. c. sta-
tutum §. in nullo & ibi gl. in verb. designatis Mo-
h. d. decis. 6. sub num. 1. hoc tit. Sententia la-
ta per probationes receptas à non qualifi-
cato est iniusta, nisi in sententia fuerit facta
relatio ad probationes receptas per modū
causæ, Fel. in c. inter ceteras nu. 2. & 4. de re iud.
& ibi Can. Mohed. d. decis. 6. Potest reculari
in partibus, licet Procurator consenserit in
curia in iudicem, quia causas suspicionum
concurrentes in iudicem idem Procurator
ignorauit: c. vt circa vers. alioquin de elect. in
6. cap. insinuante & Mohed. decis. 1. de off. deleg. ad
reculandum Notarium sufficit allegatio sus-
picionis, quæ probatur iuramento: §. &
quod & ibi gloss. in verb. artificis auct. de triente &
sem. esse Bald. in c. super questionum sub num. 2. de
offic. deleg. Franc. in c. cum speciali num. 41.
& seqq. de appell. Caputaq. dec. 6. 4. part. 3. iuril-
dictionem habet tam respectu testium, tunc
nominatorum, quam nominandorum, Mo-
hed. decis. 6. n. 1. hoc tit. l. si quando & auct. ibi po-
sita C. hoc tit. l. iudices C. de fid. Instrum. cap. cum
causam hoc tit. citat testes, citat eum contra
quem producuntur, ad videndum eos iura-
re, iuxta formam præscriptam in remissoria,
Grig. xv. decis. 518. in princ. audit exceptiones,
recipit iuramenta testium in loco assignato
in remissoria, examen autem, cum sit meri
facti, in alio loco & extra iudicium expedi-
ri potest, c. statutum §. in nullo quoque de rescript.
in 6. Rot. decis. 15. de off. deleg. in nou. Greg. xv. de-
cis. 518. num. 10. & ibi annot. refrænât multi-
tudinem testium, examinat interrogatoria,
datus à principe lubdelegat, Clem. vna de of-
fic. deleg. & ibi gloss. 1. Pan. in c. 1. n. 1. de test. cog. &
ibi Can. late Gail. obs. 97. lib. 1. recipit con-
fessio-

- fessiones partium super positionibus hinc inde exhibitis, *Franc. in c. praesentium §. testes nu. 5. hoc tit. in 6. & ibi Can. Rot. Bisig. decis. hoc tit. Punit testem, qui aures eius offendit, l. nullum C. hoc tit. Datus ab auditore Rotæ etiam de consensu partium, non potest subdelegare: Rot. decis. 8. de offi. deleg. in nou. Paul. de Castr. in l. iudices n. 5. de fid. instr. Gail. obs. 97. lib. 1. aut committere Notario receptionem iuramenti testium, quia est actus iurisdictionis & de consensu partium, c. cum Bertholdus & ibi Pan. n. 27. Fel. sub num. 17. vers. multa & optima & nu. 18. de re iud. Bell. in decis. 81. Greg. xv. decis. 368. num. 3. & seq. & ibi annot. Rot. decis. 27. de probat. in antiq. Quod si facta fuerit ab eo receptionis iuramenti testium subdelegatio Notario de consensu partium, tunc solet à practicis obtineri à Papa commissio, sanans istum defectum arbitrio Rotæ: quia Papa, stante consensu, totum iuramentum testium potest remittere, *Cresc. decis. 4. hoc tit. c. tui hoc tit. las. in l. 1. num. xj. & seqq. ff. de feriis Fel. in c. cum causam num. 19. & 20. hoc tit. las. in repet. l. admonendi num. 219. & seqq. de iur. iur.* Plures iudices ¶ remissoriales intelliguntur dati in solidum, & vno impedito, mortuo, aut nolente, alter potest exequi, *Rot. decis. 573. numer. 1. part. 1. diuers. Caput aq. decis. 69 part. 3. Bald. in l. 1. num. 13. ff. de offic. conf. Bart. in l. si vnus ex pluribus nume. 5 ff. de re iud. & vtrouque DD. & auditores Rotæ possunt eis dare formam quam volunt, l. iudicium soluitur ff. de iud. Bald. in l. 1. sub num. 13. vers. 15. quaritur ff. de off. conf. c. super questionum de off. deleg.**
- 44 In decernenda remissoria ¶ requiritur causæ cognitio à iudice ordinario, & delegato à Papa, *Pan. in c. constitutus n. 5. & 6. de fideiuss. & ibi Zab. & Can. sedente pro tribuna- li, l. à precedente C. de dilat. die iudicio, Cresc. decis. 1. de feriis l. 1. 2. & l. omnes dies §. & dies solis*

*C. de feriis. visa releuantia, ac facto sufficienti fumo. Cassad. d. decis. 3. n. 3. de dilat. Greg. xv. decis. 163. n. 1. & n. 9. & ibi annot. l. 2. & ibi Bart. ff. de re iud. c. praterea & ibi gloss. fin. de dilat. & ibi Pan. n. 14. & Can. & dato dubio, Caput aq. dec. 55. & 57 & 66. part. 3. c. constitutus vers. fin. de fideiuss. quia est remedium extraordinarium commissum arbitrio iudicis, l. iudices cum auth. ibi posita C. de fid. Instrum. Gemin. in c. praesentium, n. 26. post Archid. de testib. in 6. tum quia dilaciones omnes probatoriæ sunt arbitrariæ, etiam respectu termini, & loci infra quem, & in quo fieri debent; c. praterea de dilat. & ibi gl. fin. vers. utem dantur dilaciones & ibi Can. Bart. in l. 2. nu. 10. de re iud. Cassad. decis. 3. in fine de dilat. Quandoque omnino denegetur, quandoque datur sine retardatione processus regulariter conceditur cum retardatione processus prærito per petentem remissionem iuramento calumniæ, l. de die §. iubetur & ibi Castr. in §. tutor vel curator num. 6. ff. qui satisd. cog. & siue pars siue integra dilatio fuerit data, eousque iudicis officium con- quiescit, donec petiti temporis defluerint curricula, l. siue pars C. de dilat. gloss. 2. in c. 2. eod. de quibus ordine videamus. Denegetur pro exceptionibus ¶ dilatoriis pro- bandis, aut aliis præambulis, vel incidentibus, vel emergentibus in causa: Ioan. Andr. in c. 1. num. 2. & 3. de appell. Rot. dec. 6. de prob. in nou. super articulis super quibus in partibus fue- runt testes examinati, Gregor. xv. decis. 414. vbi plures cumulat, ac super negotio princi- pali, ei, qui potuit testes examinare lite pen- dente, vel in partibus coram iudice primæ instantiæ, vel in loco vbi nunc pendet iudicium, & non examinavit per negligenti- am, d. l. de die §. fin. ff. qui satisd. cog. & ibi Castr. in §. tutor nu. 7. Afflict. decis. 137. numer. 4. Caput aq. decis. 63. part. 3. & petens remissoria- am indigebat probatione articulorum cum
causa*

causa pendebat in partibus, super quibus nunc petit remissoria; nam si tunc non indigebat, & non indiget, decernenda est remissoria, Greg. xv. decis. 174. nu. 5. & 6. Iudices circa finem C. de fid. instr. l. pen. §. his presentibus C. de reb. cred. aut obrinuerit sententiam fauorabilem in prima instantia, quia tunc cessat non solum negligentia & culpa, sed etiam omnis præsumptio calumniæ; Greg. xv. decis. 276. nu. 3. & ibi annot. d. l. Iudices d. l. pen. §. his de presentibus, quando vna pars onus probationis subiuit apud sedem apostolicam, alteri concedi solent induciæ, vt apud eandem sedem probet quæ velit, c. cum olim el. 1. §. te igitur de priuil. & ex. es. b. priuil. Franc. in c. presentium §. testes num. 1. post gloss. sentit. quod post fieri remissio. item denegatur spoliatori, quando ex aduerso facta est aliqua probatio de spolio, licet non plena, l. auxilium §. fin. in fine ff. de min. Cass. ad. decis. 2. de dilat. Caput. 129. decis. 63. part. 3. in iudicio attentatorum ad probandum attentata, quorum admittitur probatio in curia, Cass. ad. decis. 4. de dil. c. significante de appell. & ibi Can. c. non solum & ibi Can. eod. tit. in 6. Rot. decis. 2. & 35. de prob. in antiq. & decis. 4. vt lit. pend. in nou. in addit. ad excusandum spoliolum datur remissoria, Cass. ad. d. decis. 4. l. 3. §. si quis cum minore vers. idem tamen conficitur ff. de minor. l. 1. §. pregnantem vers. sed est incertum ff. de vent. in posses. mitt. ad excusandum attentata non datur remissoria, quando agitur vt super eis pronuncietur definitiue, nisi stante maximo fumo, secus si agatur super eis via executiua, vt declaretur deliquisse, & ad incursum censurarum, & poenarum, quia datur remissoria ad excusandum attentata etiam si non extaret aliquis fumus; quia materia est prophana, & quia per huiusmodi declarationem, quæ habet vim trium sententiarum, deuenitur ad executionem, Put. decis. 112. libro 1. l. 1. C. de re

iud. l. 1. C. de execut. rei iud. quando articuli sunt irrelevantes, l. ad probationem 1. in fine C. de prob. & ibi gloss. fin. & DD. Caput. 129. decis. 66. part. 3. Gregor. xv. decis. 81. in princ. quando adest vehemens suspicio calumniæ, Card. Seraph. decis. 1364. l. ad probationem in fin. C. de prob. c. iudicantem 30. quæst. fin. Pan. in c. constitutus num. 8. & 9. vbi tradit 3 remedia de fideiuss. c. cum olim de priuil. Zab. in cap. constitutus in 4. oppos. de fideiuss. Gregor. xv. decis. 81. post num. 3. & nu. 4. & decis. 44. numer. 8. & ibi annot. vt si constet per scripturas de contrario eius, quod probari prætenditur, Card. Seraph. decis. 1460. Clem. vt calumniu de re iud. c. 1. de offic. vuar. & ibi Innoc. & Can. aut si probatio habetur, vel faciliter haberi potest per scripturas: Bellam. decis. 9. l. satis aperte C. de fals. c. post electionem & ibi Innoc. cent. sub numer. 3. in glo. super verbo institutio de concess. prob. Greg. xv. decis. 253. & ibi annot. Felin. in d. c. de cetero num. 12. de re iud. quando constat de non iure petentis, l. si pupilli §. videamus & ibi Bart. numer. 1. & 8. ff. de neg. gest. post gloss. ad reprobationem testium propter timorem subornationis, Sall. in l. si quis testibus num. 9. C. de test. c. cum olim essemus de priuil. Caput. 129. decis. 54. part. 3. Gregor. xv. decis. 414. num. 10. ad probandum nullitatem pensionis, quando adest commissio sine retardatione solutionis, pensionis, Caput. 129. decis. 55. part. 3. Put. decis. 32. libro 1. Rot. diuers. decis. 182. part. 8. lib. 2. Sarnen. in compend. vtriusque sign. n. 57. quia dicta clausula suspendit & limitat iurisdictionem, l. cum te ibi sine vlla iudificatione C. de pact. inter. empt. & vend. & c. l. qui contra in fine C. de intest. & inutil. nupt. Put. decis. 32. lib. 1. Cas. decis. 8. de re iud. & dictio sine, est priuatiua, negatiua, & exclusiua, l. 1. & ibi gloss. fin. ff. de pign. act. in iudicio spoliij, in quo suspensum est petitorium: Card. Seraph. decis. 117. l. si quis conductionis C. de loc. & conduct. ad impediendam immisionem, ex l. fin. C. de edict.

de edict. d. Adr. toll. Card. Seraph. decis. 1364. in princ. l. fin. ibi testatoris mortis tempore fuerunt C. de edict. d. Adr. toll. Gregor. xv. de. is. 367. & ibi annot. vel ad impediendam immissionem illius, qui agit remedio adipiscendæ possessionis: l. quamuis C. de edict. d. Adr. toll. & ibi notat per gl. 1. & DD. Put. decis. 7. de caus. possess. & prop. Rot. Farin. decis. 212. p. 1. quando tendit ad impugnandam rem indicatam: las. in l. patre furioso num. 21. & 22. ff. de his qui sui vel alien. iur. & c. Caputaq. decis. 81. part. Greg. xv. decis. 184. & decis. 211 in vltimis audientiis; quia videtur peti ad differendam expeditionem causæ, Card. Seraph. decis. 1450. in princ. l. iudices ibi & hoc si iuste peti iudex inuenit C. de 46 fid. instrum. sine retardatione processus ꝛ conceditur, quando pro parte illam petentis nulla adest suspicio calumniæ, Caputaq. decis. 58. in princ. part. 3. Put. decis. 297 lib. 2. d. l. iudices in princ. l. pen. S. his de presentibus circa fin. C. de reb. cred. ne auferatur facultas probandi, si in partibus tantum probati possent, quæ non est coarctanda sed amplianda, l. generaliter in princ. C. de reb. cred. c. fin. de test. cog. ob senium & inualitudinem testium, specificatis testium nominibus in actis, ne sit in eius potestate alios examinare, Put. d. decis. 297. in princ. libr. 2. attestans de stylo Curia cap. quoniam frequenter in princip. vt lit. non contest. & c. l. curent & ibi gl. & DD. ff. de test. s. fin. auth. de test. quia volens testes producere, eorum nomina edere tenetur ante productionem: glo. Mag. in fin. in l. 1. S. editiones ff. de edend. Bald. in l. fin. num. 16. C. eod. Dec. in c. 1. num. 156. de prob. in omnibus causis possessoriis, etiam si adsit fumus, quia in istis non admittuntur exceptiones percutientes petitorium, requirentes altiotem indaginem, Card. Seraph. decis. 294. Bartol. in l. si quis liberis S. si quis ex huius ff. de lib. agnosc. Bart. in extrauag. ad reprimentum in verb. summarie num. 4. per l. ille à quo S. si

de testamento ff. ad Trebell. l. 3. S. ibidem ff. ad exhib. in quibus datur interdum cum retardatione processus, quando exceptio respicit possessorium, non petitorium, Rot. decis. fin. de restit. spoliat. in nou. Put. decis. 405. lib. 2. Card. Seraph. in vtramque partem decis. 298. Datur cum ꝛ retardatione processus in causis vnionis beneficii in proprietatem, Gregor. xv. decis. 562. & ibi annot. c. ad questionem & ibi post glo. fin. D. de rerum perm. nullitatis professionis, matrimonialibus, decimarum, Put. decis. 324. in fin. lib. 2. Greg. xv. decis. 174. & ibi late annot. & decis. 403. & 415. & aliis spiritalibus, & prophanis tanquam in causis grauib. in prima, M. hed. decis. 5. de prob. l. iudices & auth. ibi postea C. de fid. instrum. c. constitutus in fin. de fideiuss. ac etiam in qualibet instantia, etiam si non adsit fumus, Caputaq. decis. 68. part. 3. Rot. decis. 102. n. 1. part. 1. diuers. l. 1. ibi iudices postulat ff. de testib. Gregor. xv. decis. 62. & ibi annot. non obstante præsumpta calumnia, Gregor. xv. dec. 523. Put. decis. 6. de dilat. etiam ad probandam consuetudinem Ecclesiæ damnosam; videlicet, quod res ecclesiæ date in emphyteusim debeant iterum locari proximioribus emphyteutæ finita locatione, Caputaq. decis. 65. part. 3. auth. sed etsi quis in princ. C. de test. l. in exceptionibus in fine ibi siue in alea gestum esse ff. de prob. Ac signa & sigilla notariorum: Rot. dec. 6. de prob. in nou. l. iubeamus ibi nisi ipsi astrinxerint C. de prob. l. sed si quis ex signatoribus & ibi gl. fin. ff. quando testam. aperian. Ac ad probandum exceptionem peremptoriam: & in omni casu in quo agitur de graui præiudicio: Nullis in repertorio vers. remissio ad partes non est danda & c. Caputaq. decis. 59. parte tertia c. constitutus de fideiuss. c. ex parte A & C de testibus, Sufficitque quod vnus ex articulis pluribus sit pertinens & releuans: Greg. xv. dec. 124. numer. 3. ad probandam enormissimam læsionem factæ transactionis

nis non datur, nisi restitutus acceptis, ex ipsa transactione. l. si diuersa C. de transact. & ibi DD l. si non fuerit & ibi gl. i. in fine ff. de iureiur. l. iulianus §. offerri ff. de act. empr. Bald. in l. si traditio in 3. quest. C. eod. Rot. diuers. decis. 440. in fine n. i. part. 2.

48 In causis beneficialibus remissoria conceditur in tertia instantia, Card. Seraph. decis. 500. num. 2. Card. Zibarel. in Clem. sape §. & quia numer. 7. de verb. signif. quia sunt summaria, in quibus dilationum materia amputatur, Cl. m. sape de verb. signif. Pan. in c. i. sub nu. 7. de dilat. Bart. in l. 2. num. 10. ff. de re iud. in prima & secunda instantia non datur. Put. decis. 40. lib. 1. & decis. 297. n. 4. lib. 2. arrestand. de stylo Curia Clem. sape ibi amputet dilationum materiam de verb. signif. nisi causa in prima aut secunda instantia sit commissa appellatione remota. Gregor. xv. decis. 562. num. 5. & ibi annot. l. 1. §. i. ff. de quib. app. non licet c. pastoralis de appell. quia alias ex denegatione remissoriae sequeretur damnum irreparabile, aut si sit simpliciter commissa, nisi probato fumo & facta obligatione de stando primae sententiae contra unice obtinentem remissoriam ferenda, quia ex ea non probauit inentionem suam, secus si dicta prima sententia profertur pro obtinere remissoriam; Put. decis. 52. lib. 1. Achil. decis. 4. de dilat. Caputaq. decis. 56. 57. & 630. num. 6. part. 3. c. super quibusdam §. rati. re. a. de verb. signif. si vero is qui possidet beneficium petat remissoriam, praeter obligationem de stando unice, debet consentire sequestro; Greg. xv. decis. 44. & ibi annot. ac conceditur etiam si petatur ad probandum obiectus, puta malam expressionem fructuum in gratia. Caputaq. decis. 60. part. 5. l. iudices ibi si hoc perspexerint cum auth. seq. C. de fid. instrum. vel consuetudinem inmemorablem, ut permutationes quadrangulares fieri possunt, & factae sortiren-

tur effectum. Caputaq. decis. 56. part. 3. l. circum eum vers. si quis autem & l. seq. ff. de prob. Idem obtinet in causa canonizationis, regressus, propter non solutam pensionem, Achil. decis. 6. de dilat. Clem. sape de verb. signif. & ibi Can. quia est beneficialis, Rot. decis. 766. part. 3. lib. 3. Achil. decis. 5. in princ. & num. 6. de pens. arg. c. ex gestu c. relatum c. ex tua & c. fin. de cleric. non resid. ac in lite inter praesentatum a patrono & prouisum apostolicum, in qua in tertia instantia datur remissoria ad probandum ius patronatus, in quarta & secunda non datur ex eadem ratione, & quia de iure patronatus agitur incidenter, nisi dato fumo, facta dicta obligatione, & appositio sequestro; Card. Seraph. decis. 555. num. 3. & 4. Achil. decis. 4. de dilat. Rot. dnu. decis. 269. num. 3. part. 2. & decis. 873. part. 3. lib. 3. c. dilectus & ibi glo. & Can. de off. leg. c. cum dilectus & ibi gl. in verb. presentare & Can. de iurep. imo is qui obtinuit remissoriam non potest remissoria relata vti, nisi prius plene satisfacto praedictis obligationibus. Cas. decis. 3. de dilat. Bald. in l. vniuersa sub num. 2. vers. conclude C. de precib. impar. off. r. & ibi D. Instru. petens remissoriam debet consentire sequestro; non possidens petens remissoriam debet sequestro renunciare, si habuerit sententiam pro se. Rot. diuers. decis. 919. part. 3. lib. 3. arg. not. per Pan. in c. i. sub nu. 7. de dilat. & Bart. in l. 2. num. 10. ff. de re iud. l. testium §. 1. vers. qua argumenta ff. de testib. Ad probandum delictum remissoria aliquando concessa fuit, Cresc. decis. 8. de prob. Caputaq. decis. 67. part. 3. Bald. in auth. apud eloquentissimum numer. 2. & seq. de fid. instrum. quia iure canonico caulz meri imperii possunt delegari; c. quod sedem de offic. ordin. quando constat de magno fumo; Caputaq. decis. 62. part. 3. Cassad. decis. 4. nu. 2. de dilat. auth. apud eloquentissimum in fin. C. de fid. instr. l. testium §. 1. vers. nostri ff. de test. Clem. iudices & ibi

• ibi gl. in verb. civili de offic. deleg. regulariter denegatur, *auth. apud eloquentissimum C. de fid. instrum. Cresc. decis. 19. numer. 5. de prob. Caput aq. decis. 63. num. 3. part. 3. Fel. in cap. cum causam numer. 21. & num. seqq. vbi ponit. 3. fall. de testib. actemper denegatur probata bona fama inquisiti, ac causa non amoris, vel quia resuscitatur processus, à quo inquisitus fuit purgatus, *Rot. decis. 773. nu. 5. part. 1. diuers. l. si cui crimen §. 1. ff. de accus. & inscript. c. de hu de accus. & c. licet §. fin. in fine ff. naua caup. stab.*
 49 *Et.* Quod si timetur subornatio testimonium, conceditur remissoria cum hoc remedio, quod eam obtinens hic Romæ debeat nominare tres testes bonæ famæ, & conditionis, in quibus non cadit subornationis suspicio, quos examinare faciat, ex quorum dictis Rota iudicabit dicta aliorum & poterit videre si alij fuerint subornati: *Caput aq. decis. 70. part. 3. arg. l. alij ff. de accus. & l. 1. in fin. ff. de iurepat. c. 2. in fin. de testib. num. 6. & ibi Can. post gloss. pen. & vbi est timor potentie alicuius domini temporalis, extra illius loca datur remissoria. Caput aq. decis. 53. parte 3. arg. c. significante in fine qui mar. accus. vel cont. illud testar. & c. l. in fundo vers. neque malitius ff. de rei vend. & ibi gl. in verb. indulgendum alleg. concor. Hæc remissio in curia fit solum post litem contestatam, ante litem contestatam super dilatorijs, vel etiam peremptorijs, quæ tunc prosequi possunt, non fit, licet ex causa fieri posset, *Card. Zab. in Clem. sape §. & quia in 13. not. de verb. signif. & de stylo*
 50 *†* datur semel tantum; vnde si in prima instantia data fuerit remissio ad partes pro testibus producendis, in secunda instantia, licet noui articuli dentur, & admissibiles, qui sunt de iure dantis, non est iterato extracuriam concedenda, *Rot. decis. 16. hoc tit. in nou. Clem. testibus c. fraternitatis hoc tit. c. finem litibus de dol. & cons. Greg. xv. decis. 367. & ibi an-***

*not. limitat. 2. mod. Limita in minore & Ecclesia, quibus † datur secunda remissoria, quia de iure restituntur aduersus probationem omittam, l. minor. 25. annis omittam ff. de minor. & c. c. auditus & ibi Pan. n. 16. post Innoc. & c. suscitata & ibi Can. de in integr. restit. Bart. & DD. in l. nam & postea §. si minor ff. de iureiur. Afflic. decis. 216. indifferenter, quando probare volunt id super quo nullas induxerunt probationes, aut quando induxerunt probationem, sed non timetur aliqua subornatio in testibus: c. cum venissent c. coram de in integr. restit. si petunt restitutionem, vt possint probare super articulis antiquis, in quibus facta est publicatio, denegatur eis restitutio, & secunda remissio ob timorem subornationis testimonium: c. constitutus c. fraternitatis & Clem. 2. hoc tit. Caput aq. decis. 50. part. 3. nisi diligenti inquisitione per iudicem præmissa, appareat, quod omiserint probationem ex sui facilitate, ita quod excludatur præsumptio doli, & subornationis, c. auditus & ibi Innoc. nu. 2. & 3. Pan. num. 6. & Can. communiter de in integr. restit. Bart. & DD. in l. 1. §. nunciatio nu. 33. ff. de nou. oper. nunc. & ibi DD. Bellam. decis. 38. Post decretam † remissiorum dantur ei, qui illam obtinuit, decem vel quindecim dies ad eam expediendam, *Achil. decis. 5. de dilat. l. 1. & 2. c. si iur. vel cur. non gess. l. ab hostibus §. fin. cum l. seqq. ff. ex quib. caus. maior.* Et si pluries interpellatus eam expedire distulerit, non est ei ulterius concedenda, vel est concedenda sine retardatione processus, etiam si sit reus, & actoris intentio non sit probata, *l. non ignores C. de fruct. & lit. expens. & ibi not. Caput aq. decis. 38. numer. 3. & seqq. part. 3.* In causa prophana datur primo actori terminus adponendum, & articulandum, nec reus compellitur terminum actori datum recipere, sed potest petere alium terminum ad probandum exceptiones, & defensiones suas,*

suas, ratio est quia auctore probante intentionem suam, reo incumbit probatio exceptionis suae, & non antea: *l. siquidem C. de except. in c. deo cap. de testibus hoc tit. in causis beneficiis alijque summarijs iudex utriusque insimul potest praefigere terminum ad parendum & articulandum, gloss. in Clem. saepe in verb. partes & verb. post dationem de verb. signif. Rot. decis. 25. de iud. in antiq. dictum est supra tit. de confess. ac etiam in causis prophanis, quando reus sponte petijset remissoriam anrequam auctor probasset, gloss. in l. fin. in verb. scripturam C. de fals. gl. in cap. ex insinuatione in verb. probare de procurat. Aut rei contumacia, cui iudex praefixit terminum ad probandum ex causa, *l. a quo ff. de damno infect. Alex. in l. si finita §. Iulianus n. 114 & DD. ff. eod. & qualitas negotij id exposcit, l. sed et si per praeorem §. ait praeor in fine si. ex quib. caus. maior. & c. Caputaq. d. decis. 58. part. 3. Dicta & depositiones testium productorum in vim remissoriae Rotalis ante triginta vel quadraginta annos probans quando producuntur ad effectum iurium absque exhibitione processus remissoriae propter antiquitatem temporis, & si aduersarius uolet impugnare examen sub praetextu nullitatis ex defectu citationis, iuramenti, vel alterius solemnitatis, ipse habebit exhibere processum remissorialem, Bart. in l. admonendi nu. 42. & seqq. l. 1. numer. 219. & seqq. ff. de iureiur. Cass. ad. decis. 3. de procur. Greg. xv. decis. 535. n. 6. & seqq. Contrarietates in depositionibus plurium testium, siue inducti ab una parte, siue hinc inde ab auctore & reo producti sibi contradicere uideantur, quam maxime fieri potest sunt conciliandae, & ad concordantias reuocandae, non solum ut euitent peritium, sed etiam ut probent, *l. 2. & 3. ff. hoc tit. c. in nostra & ibi Felin. hoc tit. Myns obs. 38. cent. 4. quando super quolibet actu remanet integra probatio: gl.***

Summa in Decretales.

in c. cum in nostra & ibi Can. cum tu & ibi Pan. n. 2. & 5. hoc tit. per actus successiuitatem, & permanentiam, ut depositiones testium de actu, quem aliqui dicunt gestum ante nuptias, alij post nuptias, intelliguntur post nuptias contractas, & ante nuptias finitas: *l. apud antiquos C. de furt. Bart. in l. 2. §. creditum num. 6 & ibi DD. ff. si cert. per.* Per praesumptionem multiplicati actus; ut depositiones testium de excommunicatione lata ante appellationem, & aliorum de excommunicatione lata post appellationem, intelliguntur de lata post primam, & ante secundam appellationem: *c. cum tu hoc tit. c. acitam repetitionem; ut locus & tempus expressa in dicto, censentur repetita in ratione per testes reddita: Bartol. in l. labeo num. 8. ff. de suppl. leg. benignam interpretationem, ut unius uerba proprie accipiantur, alterius improprie, ut si vnus dicat possidere alius tenere; *l. stipulatio rora habere & c. §. hac quoque ff. de verb. oblig. l. sed et si possessori §. item si iurauero ff. de iureiur. aut vnus depositio intelligatur secundum opinionem, alterius secundum veritatem: l. seruo manumiss. & ibi Iason. post num. 2. & DD. ff. de cond. indeb. & generaliter quocumque modo leges discordantes ad concordiam reuocantur, sic & testes, Butr. in d. c. cum tu sub. n. 4. vers. reducuntur ergo ad concordiam & ibi Fel. sub n. xj. vers. modo istis discussis & Can. communiter DD. in d. l. 7. creditum ff. si cert. per. diuerso modo narrantes factum dummodo eadem dicant, probant, c. nihil & ibi gl. ff. fin. de verb. signif. Caputaq. decis. 270. n. 3. part. 3.**

Contrarietas testium enim in testibus consideratur in facto principali, non in accessorijs, Bart. in l. eos num. 5. ff. de fals. Dec. in l. 2. §. creditum n. 7. ff. si cert. per. Iason. in l. 1. num. 45. ff. de offic. eius cui mand. est iuris. Innoc. in c. fraternitatis in princ. de heret. Cas. decis. 6. numer. 8. hoc tit. Si manifesta sit contrarietas, valet testimonium

Bbb

num

nium plurium, nisi ex altera, parte tanta sit dignitas, vt merito debeat numero præiudicare, c. in nostra hoc tit. & ibi pulchre Felin. l. ob carmen §. fin. ff. eod. vel nisi verisimiliora loquantur, c. licet vers. fin. de prob. pulchre Myns. obs. §. 3. cent. 1. Si testes pro vtraque parte sint pares, pro reo fertur sententia, c. ex literis de prob. c. inter dilectos in fine de fid. Instrum. nisi in quatuor casibus, matrimoniali, liberali, dote, & testamento, l. inter partes ff. de re iud. c. fin. eod. d. c. ex literis. si vnus contra dicit pluribus, non obstat contrarietas, quia dictum vnius testis non probat: c. admonere 33. quaest. 2. c. veniens c. licet hoc tit. in dubio contrarietas non præsumitur, Bald. in c. cum tu num. 2. hoc tit. & interpretatio sumenda est secundum verisimilem mentem, & intentionem testium, l. quod si nepotes ff. de testam. tut. & ibi gloss. v. l. quoties C. de famil. ercisc. & ibi gloss. in verbo diuidit & vtrouique DD. Rot. diuers. decis. 8. num. 2. part. 2. Prob. ad Monach. num. 30. & seqq. in c. presentium hoc tit. in 6.

55 Non fit † talis concordantia, quando contrarietas est inter dictam partis producentis & testes productos, Bart. in l. 2. §. c. editum num. 8. ff. si cert. pet. Anch. in c. cum expediat in princ. de elect. in 6. Felin. in c. cum contingat num. 6. vbi declarat 2. mod. de offic. deleg. quia dictum partis nihil probat pro eo l. exemplo C. de prob. Pan. in c. cum tu sub nu. 4. in fin. de testib. sed depositio testium bene clarificatur ex confessione alterius partis, quæ valet contra eam: Pan. in c. cum Ioannes n. 7. de fid. Instrum. & ibi Can. ac ipsamet dicta partium apparenter repugnantia concordari possunt, Felin. in c. cum contingat sub n. 6. vers. secundo declara de off. deleg. Salu. in l. cum precum in fine C. de lib. caus.

56 Timor † subornationis testium ex eo, quod deponant per eadem verba, vel per eundem præmeditatum sermonem, cadit in duobus testibus, non autem in tribus, quatuor, aut

pluribus, quia quod deficit in fide, supplet numerus, l. 3. §. 1. & ibi gloss. in verbo numerus & Iac. Butrig. de test. Alex. cons. 1. 49 sub num. 6. vol. 5. Rol. cons. 72. num. 6. lib. 2. Geger. xv. decis. 252. num. 1. & excluditur ex qualitate rei super qua deponunt vt cum deponunt de verbis, in quibus consistunt ius matrimonij, Cas. de grass. decis. 13. num. 14. de testib. c. tua fraternitati de sponsal. & ibi Can. aut de præscriptione in cuius probatione, cum omnia requisita debeant formaliter, & punctualiter probari, est quasi necesse, quod omnes in eadem verba incidant, Greg. xv. decis. 252. num. 3. Franc. in c. 1. n. 1. de præscript. in 6. & ibi Can. c. veniens c. auditus de præscript. vel de probanda consuetudine, c. cum dilectus de consuetud. & relinquatur arbitrio iudicis, an testes deponentes per eundem præmeditatum sermonem, probent vel non, l. 3. §. ideoque in verbo tu magis scire debes ff. de testib. Bald. in l. testium n. 6. C. de test. Greg. xv. decis. 252. n. 2. & ibi annot. Excludit † probationem per testes publicatio attestatorum solemnium, deliberata, de mandato iudicis facta, partibus presentibus, vel altera contumaciter absente, c. fraternitatis & ibi Butr. nu. 7. vers. secundus terminus & ibi Can. hoc tit. c. intimant & ibi gloss. c. cum venissent eod. Bald. in l. per hanc num. 16. C. de temp. appell. Gaul. obs. 305. libro 1. vbi limitas 13. mod. ac tertius oppositor ad coadiuuandum non potest post publicationem, testes producere; quia debet assumere litem in eo statu quo erat, Bart. in l. si prolusorio ff. de appell. Pan. in c. veniens et. 2. num. 7. Felin. n. 18. de testib. Couar. pract. quasi. c. 18. nu. 1. & 2. Limita primo, quia † de stylo Rotæ datur summarium testium, licet testes non sunt publicati, Cas. decis. 1. hoc tit. attestans de stylo Curis Pan. in c. 1. sub n. 7. vers. prima si consuetudo fori hoc debeat de dilat. quale decretum non solet annotari, & annotatum non habet vim publicationis

tionis testium, & eo non obstante possunt li-
 rigatores libere iterum, & toties quoties si-
 bi de iure licuerit, testes de nouo examinare,
 Cas. d. c. xj. hoc tit. attestans de stylo Curia Pan.
 in cap. 1. sub n. 7. vers. prima si consuetudo fori hoc
 habeat de dilat. Greg. xv. decis. 383. num. 1. quia
 non dicitur quis percunctatus dicta testium,
 nisi percunctatus sit originale, l. si duobus &
 ibi Angel. Perus. in princ. ff. quomod. testam. aper.
 Felin. in c. constitutus el. 2. nu. 2. hoc tit. Secundo,
 59 publicatio † testium in summario iudicio,
 non impedit productionem eorundem, vel
 aliorum testium in plenario super eisdem,
 vel directo contrarijs articulis, c. veniens el. 2.
 & ibi Felin. in princ. & num. 19. & c. cum in tua
 hoc tit. Bart. in l. Iulianus num. 3. ff. de cond. indeb.
 Rot. decis. 23. hoc tit. in nou. Gail. obs. 103. numer. 3.
 libro 1. quia plenarium non tendit ad eun-
 dem sed ad diuersum finem à summario;
 Tertio, publicatio vel renunciatio facta in
 60 certis articulis † non præiudicat volenti
 testes producere in alijs, c. causam que c. cum
 venisset hoc tit. Greg. xv. decis. 191. num. 3. Quar-
 to, quando dolo vel negligentia examina-
 toris testes super omnibus articulis non fue-
 runt examinati, c. per tuas hoc tit. Mynsing. obs.
 32. in fin. cen. 1. Quinto, testes possunt repeti
 in eadem instantia, absque nouo iuramen-
 to, Bald. in l. fin. nu. 10. & 11 C. de testib. & DD.
 post gloss. addit. in verbo iterum. quando in prio-
 re examine obscure deposuerunt, c. cum
 clamor. hoc tit. quia in ambigua oratione spe-
 ctatur sententia eius, qui eam protulit, l. in
 ambiguis ff. de reg. iur. Sexto, quando materia
 antiqui capituli repetitur aliquo addito,
 quod subiicitur necessitati probandi, ut cum
 esset res vendita pro decem, agiturque ad
 rescindendam venditionem ob læsionem
 ultra dimidium iusti pretij, ac testes exami-
 nati deponunt quod res valebat multo plus
 de viginti, sed non taxant quanto plus de vi-

ginti, publicatis attestacionibus a ditor potest
 illud plus probare: c. cum causa hoc tit. quia a-
 liud est probare deceptionis excessum, & a-
 liud probare quantitatem valoris. Septimo
 in causa appellationis de iure canonico su-
 per nouis capitulis, orientibus ex primis, te-
 stes noui, & veteres producantur, non au-
 tem super eisdem vel directo contrarijs arti-
 culis; Clem. testibus c. fraternitatis hoc tit. Fel.
 in c. cum Ioannes num. 17. de fid. instrum. affl. &
 decis. 216. qui multis modis limitat & ibi add.
 Myns. obs. cen. 1. quia non minus in appella-
 tionibus, quam in principali causa suborna-
 tio est timenda; sed de iure ciuili recipi pos-
 sunt, super eisdem articulis, & directo con-
 trarijs: l. eos §. 1. C. de appell. l. per hanc C. de ap-
 pell. quas leges canonistæ dicunt, procedere
 in veteribus capitulis, nullo modo proba-
 tis aliter quam per testes, super quibus in
 appellationis causa bene licet producere te-
 stes, gloss. fin. in d. Clem. testibus & ibi Can. O-
 ctavo quando sententia lata est ipso iure
 nulla, Rot. decis. 1. hoc tit. in antiq. Clem. de testi-
 bus & ibi gloss. in verb. rite & Can. hoc tit. l. non
 putauit vers. non quæuis ff. de honor. poss. §. cont. tab.
 l. 2. & ibi gloss. in verb. recte & DD. ff. de inoff. te-
 stam. Aut ad instantiam partium, atte-
 staciones non rite receptæ, sunt publicatæ,
 Rot. decis. xi. de prob. in nou. c. cum causam &
 ibi gloss. fin. in fine & Can. hoc tit. Aut pu-
 blicatio est nulliter facta, possunt produ-
 ci testes super eisdem, & directo contra-
 rijs articulis, Rot. decis. 13. hoc tit. in nou. clem.
 testibus & ibi post gloss. in verb. rite & Can. hoc
 tit. qui à quod nullum est, non præstat impe-
 dimentum, c. non præstat de reg. iur. in 6. Nono
 potest iudex testes recipere ex officio parte
 absente, licet non compellatur, quia in eo
 non timetur subornatio, las. in l. vbi pactum n.
 14. C. de transact. Dec. in rub. de prob. numer. 47.
 Mars. in l. 1. §. si qui vltro 2. 3. & 8. ff. de quest.

Iura super inhabilitate impetrantis, Rot. decis. 2. in princ. hoc tit. in nou. clem. iudices & ibi glos. in verb. repererint & Can. de offic. deleg. clem. vnic. & ibi post gloss. Can. de concess. prob. arg. 6. pastoralis §. nisi & §. fin. de caus. possess. & prop. Pan. in c. cum dilectus num. 3. de fid. instrum. Decimo si quis dedit interrogatoria pro examinatione testium partis aduersæ, habita publicatione, non impeditur dare articulos continentes id, quod interrogatoria, & super illis testes inducere, Put. decis. 251. lib. 2. Fel. in c. cum Ioannes sub num. 34. vers. nisi diceretur de fid. instrum. quia d. c. fraternitatis tantum habet locum in capitulis. Undecimo in criminalibus non obstat publicatio productioni testium ad defensionem rei tuper iisdem, & contrarijs articulis: Lvnus §. cognit. verum ff. de quest. Mys. obser. 13. cent. 5. Secus si producuntur contra ipsum reum & ad offensionem, Salic. in l. fin. nu. 10. C. de quest. Mars. in l. 1. §. si quis ultro num. 4. 5. & 6. ff. eod. Duodecimo in omni causa in qua vertitur periculum animæ, c. series & ibi gloss. fin. in fine hoc tit. & ibi Can. c. inrauit & ibi Pan. num. 6. & Can. de prob. Fel. in c. lator num. 3. de rei iud. quia periculum animarum præponderat suspitioni subornationis testium. Decimo tertio possunt produci testes, ad coadiuuationem instrumenti post publicationem testium producti, Franc. Aret. in l. certi conditio §. quoniam num. 18. ff. si cert. pet. ad recognitionem sigillorum, & notariorū, instrumentorum post publicationem productorum, Rot. decis. 3. de prob. in antiquior. Rot. decis. 2. in fine hoc tit. in nou. c. 2. & ibi gl. in verb. quinque & Can. c. tua de cleric. peregr. l. Lucius & ibi Bart. de fide instrum. Bart. in l. ad testium ff. de testam. Can. in c. post cessionem de probat. Et nota quod sententia lata, omitta publicatione, non est ipso iure nulla, nisi ex Stylo Romanæ, quando publicatio fuit petita, Fel. in c. 1. & A. n. 1. & seqq. de rei iudicat. Item excludunt

productionem & testium renunciatio facta testibus, c. intimaui & c. cum venisset hoc tit. etiam si renunciatus nondum didicit testificata, Panor. in c. constitutus el. 1. numer. 4. hoc tit. conclusio in causa, c. cum dilectus & ibi late Fel. de eius effectibus de fid. instrum. & Pan. numer. 4. Capell. Tholos. quest. 4. quarta productio, Auth. qui semel C. de probat. & ibi Bart. numerus effectus, c. significauerunt c. cum causam hoc tit. l. 1. §. fin. in fin. ff. eod. lapsus termini ad probandum, c. licet causam de prob. Rot. decis. 9. hoc tit. in non peruenitatio & cognitio testificatorum, Bald. in auth. at qui semel n. 2. vbi distinguit & ponit plures fall. C. de prob. quibus quatuor alias addit Rom. in rub. de arbit. nu. 36. Greg. xv. decis. 497. & ibi annot. & decis. 583. nu. 1. etiam si non fuerit facta tolemnis publicatio, Bart. in d. auth. at qui semel n. 18. & seqq. Greg. xv. decis. 583. nu. 2. & seqq. Testes autem & examinati & publicati faciunt fidem in alio iudicio inter easdem personas, c. causam el. 1. de testib. l. iubemus C. de deliber. caus. Bart. in l. 2. sub n. 5. & 6. ff. iud. solus las. in l. 2. num. 22. C. de edend. ponens quinquelimitat. imo ex Stylo Rotæ Romanæ & supremorum Tribunalium etiam non publicati, Greg. xv. decis. 5. 5. num. 11. Guid. Pap. quest. 586. circa fin. ac contra singularem successorem si fuerint prius recepti quam fieret in eo transactio iuris, l. si mater §. si. vers. item si rem ff. de excep. rei iud. & ibi Bart. & DD. Franc. Aret. cons. 36. sub num. 3. l. si superatius ff. de pign. & hypoth. Greg. xv. decis. 535. num. 1. & seqq.

De testibus cogendis.

Titulus XXI.

S V M M A R I A.

¹ Testes nominati ab alterutra parte & requisiti si nolunt testari compelluntur in causa ciuili & spirituali.

² Quod